

Rauf SADIXOV,

Azərbaycan MEA-nın Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

(Əvvəlki ötən sayımızda)

-8-

Həva qaraldı. Bir buzlun qayanın dibinə çəkilib məskən tutdular. Qaranlıq çök-dükə havada soyuqluq daha da şiddət edirdi. Şərqi-Rusun buzlun dağlarına külek düşdükcə soyuqluğu bəzən artırdı. Bu qədar soyuqluq, bu qədar əziyyətlərin qaşığına insanın davam edə bilər. Baxın, Rəhmani Şərqi-Rusun buzlun dağları üstünə çıxardan nədir? Bilirsiniz? Rəhman eşq düşgünüdür! Lakin bu qədar cəfa və əziyyətlərə uğramayı ədalət üzrə deyin! Çünki bunu bir az təqsirdən ötrü yataba qoşmuşdular. Budur! Təqsirkarlar arasında Şərqi-Rusun şiddətli sərəmələrinə düşər olub. Əgər bir o qədər paltarı da yox! Şərqi-Rusun adamları oranın həvasına ögrəno-ögrəno yəni üst-başlarını sarıyırlar, isti paltarlar geyirlər. Amma bu yazıq müqəssirləri öylə bilki öldürüb qanlarını içəcəklər. Əgər bir dəfəlik öldürsələr bunlar üçün öylə əziyyətlərdən daha da yaxşı olar. Rəhman bunların arasında daha heç qumıldanmıyordu. Rahətçə əl-ayağını uzadıb bir bucaqda sığınmışdı. Daha Nədiməni görmək arzusunda düşmüşdü. Buradan xilas olub bir də Nədimənin dalınca getməsinə çox müşkül bilirdi. Gecə yarıdan keçmişdi. Yatabdan bir səs belə gəlməyirdi. Müqəssirlər yatmışdılar. Lakin Rəhman hələ yatmamışdı, fikirləşirdi, böylə bir halətdən özünə bir nicat yolu axtarırdı. Özünü xilas etməkdən ötrü üregində böylə yol tapdı:

Soldatlardan gizlin yatabdan xaric olub başını xilas eləsin. Amma burada ayağa dursa idi, yaqını idi ki, savuğun şiddətindən donub qalacaq. Oduur ki, çarəsiz qalaraq gözlərini yumub səhəri gözləyirdi. Səhər oldu, yatab oyandı, yəni Şərqi-Rusun Şimalına tərəf getməyə başladılar. Bu qərari ilə bir neçə gün gedib Aleksandrovski şəhərinə yetişdilər Buradan Saxalin cəzirəsinə çıxmalı idilər. Dəniz kənarına aparıldılar. Bir paroxoda minib Saxalına keçdilər. Boli, yazıq Rəhmanın görəcəkləri günləri var imiş. Saxalina də gəlib çıxacaq imiş... Yaxşı olardı idi ki, Rəhmani buraya kimi gətirməsinə gətirmiş, bir az da Rəhmanın burada dolanacağından danışı idik... Rəhman o günü, cəzirəyə çıxdı, onun üçün cürbəcürə aləmlər kəşf olundu; qaribə adamlar görürdü. Ora nəhayət dərəcədə soyuq olduğuna görə oranın adamları sabul dərşini çox sevirlər; çünki mozkur dərşin xəz dərşindən isti olur. Saxalinin kobud-kobud adamları görüb təcillir. Oranın evlərinin görüldükdə Lap Bakı bağlarında qululan komalar yadına düşürdü. Meşədən qırış gətirdikləri uzun şaxlari baş-baş çatıb üstünə də keçə və qeyri dərşlər tökmüçlər. Özlərini əy qayırmişlər. Saxalinin əhli o qədər ki, lazımdır ot-raf dənizdən mənfəət bərdər olamayırlar.

Burada meşə vardiarsa da bir o qədər böyük degil. Ancaq qışda yandırımağa odun düzülür. Müqəssirləri burada bekar qoymayırlar... Bəzisinə meşədə odun qırdır-rib səhərlərə apardırdılar. Bəzisini də qızıl mədonində işlədirdilər. Rəhman qızıl mədonində yerin altında işləyirdi.

Rəhmanın xəyalında iki şey var idi. Biri bu idi ki, buradan bir az qızıl götür-sün, o biri də qaçıb xilas olmaq idi. Bir

CƏFƏR BÜNYADZADƏ VƏ ONUN "MƏHƏBBƏT UĞRUNDA SİYASƏT" ROMANI

gün işləyirdi, mədon arasında bir neçə parça xalis qızıl tapdı. Yerdən qızıl çıxırdı kükkürd ilə qarışığı çıxırdı. Amma hərdən bir olur ki, bir parça xalis qızıl da tapılır. Amma nədənsə bu dəfə Rəhman birdən-birə dörd parça qızıl tapdı. Bu qızıl-ları gizlicə cibinə qoydu. Amma az degil ha... Əgər bu qızillara sahib olsa, yaqın ki Nədiməyə də sahib olacaq. Fikirləşirdi ki, nə tövr eləsin ki, qızilları bunun olından almasınlar. Qayda idi işlərin qurtarandan sonra bayıra çıxırdı qaçıçı axtarıb sonra buraxırdı. Ha fikirlişib əlləşirdi də bir yol tapa bilmədi. Nə eləsin! Qızilları da ci-bişdən da qalır. Daha çıxarda bilməyəcək. Boli işlər çox müşkülür. Burada baş gərək ki, bir plan tərtib etsin, qızillara sahib olsun. Hə, qulaq verin görürün qoçaq Rəhman nə elədi.

Səda, 1911, №8

-9-

Rəhman birdən qışqırıb gözlərini dutaraqaraq yerə sərildi, "Vay, gözüüm çıxdı! Gözüüm topraq doldu! Öldüm! Öldüm!"-deyə ələmi başına yıgdi. Bunu mədonədə işləyən müqəssirlər və qaravulçular təcil ilə götürüb yatacaqlarına apardırlar. Rəhmani orada qoyub geri qayıtdılar. Rəhman mənzili boş görüb tə əlini cibinə apardı, cibindəki qızıl parçalarını yerində gördü, sevindigindən istəyirdi ki, ağlasun, durub damxanək içində bir neçə dəfə o tərəf, bu tərəfə getdi! Cibindəki qızıl parçalarını əlinə alıb onlara baxdı, əlində siğib cibinə qoydu. Özü-özünə deyirdi: "Sağ ol, Rəhman! Cəb başlanmış. Kimin əqlinə gələrdiki qızilları bu tövr özümə mal eləsin! Pay atonnan! Heç kus bilmədi, hamısı elə bildi ki, gözüüm qum töküldü; daha heç üst-başımı da axtarmadılar. Xeyir. Daha Nədiməyə sahib oldum. Ax, Nədimə! Səndən nə qədər uzaq olmuşam! Sən hara, bən hara... Saxalinin buzlun yerlərindən qurtarıb bir də səni görəcəyəmmi? Heç bir ümidim yox idi. Amma bu qızıl parçaları bəni sənə yetirəcək". Əgəlişib fikrə getdi: nə vasitə ilə özüne nicat verməyi fikirlişdi! Fikirlişib-fikirlişib axırda belə bir nicat yolu tapdı: nə qədər ki, müqəssirləri qızıl mədonində və qeyri yerlərdə işə məşğul ediblər ara xəlvətdir, qaçmaq olsa, imdi bu saat olur. Lakin Saxalinin dörd bir tərəfi su ilə əhatə olunduğundan labüdi idi ki, bir şeyə minib o tərəfə keçə idi... bu da ki, mümkün degildi. Heç kəsin cürəti yoxdur ki, yatab ilə gəlməyi müqəssirlərin birinə nicat versin. Ona görə labüdi qalib meşədən bir neçə ağac sındırıb biri-birinə bağlayaraq donizo salmağı və özü də ağacları üstünə əgəlişib kənarə çıxmağı xəyallaşdı. Bu xəyal ilə damxandan qalxıb cibindəki qızıl parçaları möhkəm yanına sarıdı. Bayıra çıxıb o tərəf-bu tərəfə baxdı. Həkor olsun ki, heç kus yoxdur. Bir baş meşəyə tərəf getməyə başladı; gedib meşəyə yetişdi. Meşəni gəzib bir neçə parça böyük şəhə basıb sındırıldı. Bunları bir yerə dalına alıb doniz kənarına apara bilməyirdi. Ona görə əvvəlcə bir parçasını çigninə alıb doniz kənarına doğru hərəkət etməyə başladı. Rəhman xeyli becidiyəyib, bu neçə günün ərzində savuqa xeyli ögrənonib, daha heç əl-ayağını vıçmayor. Lap igidilər kimi yol gedir! Ancaq üregindən bir dəqiqə də olsa Nədimə məhəbbəti unudulmayor. Daqiqə bə daqiqə üregində məhəbbət artır! Nədiməni xatırladıqda fot al! Xülasə, bir şalbanı dəniz kənarına yetirdi; doniz kənarında bir daşın dibində qoyub geri qayıtdı! Gedib meşəyə yetişdi. Meşədə yanındakı qızillara dıbarə baxıb gördü ki, yerindədir... Lap dördü də! "Allah!" deyib ikinci şalbanı çigninə qoydu. Bunu da dəniz kənarına yetirdi. Dəniz kənarında bir neçə parça taxta da tapıb onların yanına bağladı. Şalbanı suyun üzərində durmağa yarar oldu. Hazırlanıb taxtaların üstünə minməyə istədi. Bu halda dəniz kənarında qaravul çəkən bir saldat bunu görmüşdü. Ancaq gözləyirdi ki, görək nə etmək istəyör. Oduur ki, Rəhman taxtaların üstünə minməyə istədikdə gəlib Rəhmanın yaxasından yapışdı: -Sən müqəssirlərdən degil-

səmni? Burada nə işin var? Bu taxtalar nədir buraya gətirmisən? Tez cavab ver!

Rəhmanın boğazı qurudu. Üregində basladıyi cəmi ümidlərdən göz çəkib xilas olmağını daha xatırlama gətirmədi. Uduquna-udquna belə cavab verdi:

-Bilirsən nə var. Bən öz vilayətimizdə varlı bir adam idim. Hotta bir xeyli mülkümüz də var idi. Sonra bən bir qıza, yəni Nədiməyə aşiq oldum. Belə bir mən yox. Hər kim olsaydı aşiq olardı. Sonra...

-Dayan! De bir görək bu nağılları bənə nə üçün danışırsən? Bunları bənəmin üçün danışmaqdan məqsədin nədir?

-Bən istəyörəm ki, lap biləsən bəni buraya nə üçün gətiriblər. Elə ki, Nədiməyə aşiq oldum. Nədiməgil o səhərdən bir qeyri səhərə getmək istədi. Bən onlar ilə bərabər getmək üçün cəmi mülk və malımı saxtdım. O pulları da cibgirdlər cibimdən çıxardılar. Sonra...

-Axmağın biri axmaq! Bən səndən soruşuram ki... atan haralıdır, sən haralısan? Bən səndən soruşuram ki, yatabdan niyə ayrılmısən? Buraya nə üçün gəlmisən?

-Bax! Saldat ağa! Hələki pulu cibgirdlər cibimdən çıxardılar heç bir qoyiyyə də gumanım gəlmədi. O yandan da eşidim ki, Nədiməgil getdilər. Sonra...

-Qərübə hala düşdük! Nədimə kimdir, düş qabağımıza, bu saat səni görək yataba aparın, görüm ki, oradan səni kim buraxıb.

-Ay ağa! Belə qulaq ver; hələ ki, eşitdim Nədiməgilə gedib, ələcim kəsildi. Ayaqalın, baş açıq düşdüm məşin yoluna. Axırda gedib yetişdim, dilənçilik elədim, Sonra...

-Daha dayın! Heç danışma! Bir də danışısan ağatına vuracağam. Sən bir axmaq adamsan. Düş qabağımıza, gedək! Tez ol!

-Belə bəni bica yəro yataba qoşdular. Bən hələ adam degildim Nədimədən bəni bica yəro uzaq edildilər.

-Daha becid ol!

Rəhman ağlayor:

-Bəni öldür, buradan geri qaytarma! Bənə rəhmin gəlsin. Bəni qoy ümidli və ya ümitsiz özüme dənizin içinə atım.

-Belə şeylər ilə özüme xilas edə bilməzsən. Yaxşıdır odur ki, əl-ayağın sələmən ikon, qabağımıza düş!

-Sən Allahın! Bəni xilas elə!

-Bica sözlərdir.

-Halımı düşün, üregimdən xəbər al!

Yazığam, əgər biləsən ki, bən kimi sevirm, bəni xilas edördün. Gəl bəni xilas elə!

Qaravulçu saldatın buna ürəgi yanib bundan uzaqlaşdı. Rəhman asudə oldu. Qurduğu şalbanların üstünə minib özüne hərəkət verərək cəzirədən uzaqlaşdı. Bir qədər keçdikdən sonra ətrafa baxıb daha cəzirə gözüne görünmədi...

Səda, 1911, №17

-10-

Dəniz sakit degildi, ləpələnləndi bir yandan da savuq idi. Rəhman üç-dört ağac parçalarını üstündə dururdu. Heç bir tərəfdən gözüne bir işıq və bir nicat əlaməti Ağac parçalarını möhkəm yapışmışsa da lakin savuq onu möhkəmcə kosmuşdu. Özünün bədbəxtliyə düşər olmağını bilib ağlamaq istəyirdi. Böylə bir yerə ağlamaq ona bir faida verə bilməyəcəyini bilərək özü saxlayırdı... üstündə sakin olduğu taxta parçalarını hərəkət vermək, aralanmaq istəyirdi. Amma nə olsun ki, bu da mümkün olmayor; çünki taxtalar əlin buraxıb suyu itələmək ilə irəliləmək istəyirdi taxtalarından əli üzülüb dənizə qorq olacaqdı idi. Oduur ki, taxtaları ləpələr axdıqları tərəfə aparırdı. Rəhmanın ixtiyarından çıxmışdı. Getdikcə həva qaralırdı... həva qaralıdıqca Rəhmanın üregində ölüm qorxusu artırdı. Fikirlişib özü-özünə deyirdi: "bu qaralıqda bəni dənizin böyük ağızlı baliqları yeyəndə kimin xəbəri olar? Nədimənin xəbəri olarmı? Bəni Nədimə yadından çıxarıbmı? Buradan xilas olub Nədiməni görəcəyəmmi?" xəyallaşdı. Təməm keçən günlərini alıb günbəgündən işinin bədbəxtliyini bilib həsrətlər çəkirdi. Yox! Öylə bir qorxulu vaxtıqda keçən günlərini dərxtatir edə bilirmiyi? Eşq xülyasına düşüblərmiyi? Saxa-

linin buzlun dağlarının üstünə aparıb oradan donizo salan nə olmuş, cəbə? Nədiməyə olan məhəbbəti olmamışmı? Böylə öylə bir vaxtdə keçən günlərini xatırlamağı da çətin bir şey degil!..

Budur, Rəhmanın gözüne uzaqdan bir qaraltı görünür. Həva qaralıdıqca görə Rəhman qaraltını aydınca seçə bilməyör. Qaraltı yavaşlaşır! Rəhman diqqət ilə qaraltıya tərəf baxıb gördüki müqəssirləri gətirən bir qayıqdır. Saxalınə gedir. Rəhman bunu görəcəy üreginə iztirib düşdü! Yaqın etdik, indi müqəssirlər aparən qayıq bunu da görüb aparacaq!.. Rəhman bu baladan xilas olmaqdan ötrü qarələr axtarırdı. Çarə nə olacaq? Heç çarə tapa bilmədikindən mindiki taxtaların üstünə yuxıldı, özüne onlara göstərməyib keçmək istədi.

Burada sual yeri gəlir ki, cəbə! Rəhman qarantılı gecədə dəniz vaxşlarının olından qurtarmağı istəmiyordumu? Nə üçün özüni taxtaların üstünə yuxıb öz qaraltısını onlara göstərmədi? Və halon ki, onlar necə olsa idi də Rəhmana nicat verib geri qaytaracaq!?

Bu suala cavab olaraq Rəhmandan almaq olur. Ondan ötrü ki, Saxalında kökdiki zəhmətləri hənuz unutmuşdu. Hoq-nəhaq böynunun ardına gələn yumruqların əziyyətləri və əc sözlər Rəhmana ölüməndən acı idi. Hansı ki, o vaxtlərdə ölümü can-dil ilə istəyirdi. Oduur ki, imdi o əziyyətlərdən xilas olub dəniz üzünə, ümitsiz olsa da, düşüb bir ümid gözləməyi olmasa da daha o əziyyətləri görməməyi məsləhət bilərək özüne onlardan gizlədirdi. Taxtaların üstündə uzanmışdı, dənizin ləpələri torpəkdikdə başının üstündən keçirib nəfəsini darıxdırırdı, ağzına acı sular dolurdu. Rəhmanın bu halda yadına yanına bağladığı dörd parça qızıl düşdü, fəvriən bir əlini yanına atıb bir hissə ilə bildi ki, qızillər sələmət durur. Dörd parça qızıl ilə Nədiməyə yetişəcək. Əgər ki, sələmət qurtarsa. Qayıq gəlib keşdi. Rəhmani görmədilər. Rəhman durub əgəlişdi, dala baxıb onların qaraltılarını da belə seçmədi! Ləpələrin hərəkətləri ilə irəliləyirdi. Artıq dərəcədə acımağı ilə bərabər savuqdan həlak olmaq dərəcəsinə yetişmişdi! Bir az keçməmişdi ki, uzaqdan qaraltı gördü. Bu qaraltının topraq olmağını bildi! Üregi bir az sakit oldu. Nicata ümid bağladı. Ləpələr taxtaları vura-vura kənarə yetirdi!

Bura Şərqi-Rusun Şimali tərəfləridir. Rəhman taxtaların üstündən kənarə çıxdı. Kənarə dərəcədə ayrılıb gəcəni keçirməyə bir məkən aramağa başladı.

Səda, 1911, №26.

-11-

Budur Rəhmanın üst-başını islanmış bir halda dənizdən xaric olaraq, həva qaralıdıqca görə özüne səbəb etməkdən ötrü bir məskən arıyor. Şərqi-Rusun Şərqi tərəfləri savuq olmaq ilə bərabər çox vaxt buzlur ilə örtülür olur. Bir az oyan bu yan gəzdikdən sonra gəzməyə artıq taqəti qalmadıqca görə dəniz kənarından bir az uzaq məsafədə olan bir dağın qarantılı bir su kökünü girib məskən etdi. Şiddətli küləklər əsib cavıdkar bir mənzərə ilə Rəhmani üreginə qorxular gəlirdi.

Uzaqdan vaxşi heyvanların ulamaq sədasını eşitdikdə daha artıq xofa düşürdü. "O! Xudavəndə, insan oğulu bu qədər də əziyyətlərə davam edə bilirmiyi? Neçə o bundan əqdəm gəcələri evlərinə yumşaq yorğan-dəşəklə içində uzanıb rahatlənən Rəhman bu saat nərədə məskən etmiş? Məgər həman adam degilmiyi? Bəs səbəb nədir ki, bu qədər təbdil..."

Ah! O vaxtdəki Rəhman rahətçə isti otağında yatıb rahatlənirdi. O vaxt ona desəydin ki, "dur bir saat bayırda dur!" Və ya "bir saat qarın içində dayan!" Böylə əmro itait edərdimiyi? Yox! Bədihi, qəbul etməz idi. Çünki rahatdodir. Amma imdi bax, buzlun qayanın kökünü necə sıxılmış! Əl-ayaqlarını da yıgib. Bəs buradan məlum olur ki, insan hər dərli zülm-lər qarşısında davam edə bilər!

(Davamı 11-ci səhifədə)

CƏFƏR BÜNYADZADƏ VƏ ONUN “MƏHƏBBƏT UĞRUNDA SİYASƏT” ROMANI

(Əvvəli 10-cu səhifədə)

Bu gün rahatda ikən. acların halından xəbər dutmayıb ancaq özün bəsləməkdə olan bir insan öylə olar ki, səbah ən qorxunc bir hal ilə dolanar... yumşaq balıqlar üstünə qoyduğu başını imdi daşlar üstünə qoyub bir az rahat olmaqlığı arzu edər. Necə ki, hal-hazırda Rəhman qayanın su kökündə ən müztərib bir hal ilə dura! Savuq ona əsər etdikcə əl-ayağını yığıb uzaqdan gələn səslər diqqətini cəlb edir. Küləgin şiddətli hərəkətindən başının üstünə doğru əgilmiş qayanın üstündə bərkiyib qalan buzlardan hərdən bir parça sındıraraq qabağına salırdı! Rəhman xof götürmüşdü. Ən xəfif bir səs qulağında əks əndaz olaraq guruldayırdı və ən ufacıq bir şey gözünün önündə dağlar hesabında görünürdü. Gögdən keçən qara bulutlara öylə diqqət ilə baxırdı ki, bulutlar bunun nəzərində hərəsi bir vəhşi heyvan şəklində görünüyüdü. Bulutların altından qəflətən nüməyən olan ildızlar Rəhmanın gözünə dəgdikdə diksinirdi... Bu hal ilə gecəni yarıdan keçirtmişdi. İki gündən bəri gözünə yuxu getməməkdən ötrü artıq dərəcədə yuxusuz olduğundan yuxuya getdi. Bədən qüvvətdən düşən daşlar üstündə istirahətə məşğul oldu. Bir az qabaq qorxudan əl-ayaqlarını yığıb nəfəs çəkməyə qüdrəti olmayan Rəhman imdi ətraf qorxudan rahat olubdur! Şirin yuxudadır!

Guya Şərqi-Rusun əzab və əziyyətlərindən xilas olub Nədiməgil olan şəhərə gedibdir. Cibindəki dörd parça qızilları pul eləyib Nədiməyə sahib olub. Nədiməni əvvəlcə dindirib danışıdır:

-Nədimə! Sənsən? Ah! Nədimə! Sən bəndən nə üçün kəm iltifat oldun? Böylə bənim halımdan xəbərsizliğin idi ki, neçə illər bəni qovqalı yerlərdə gəzməgə vadar elədi! Nədimə! Bəndən kəmiltifat olma! Bən yazığam! Sən yaxşıca özün bilirsən ki, bən sənə aşıqəm...

-Rəhman! Böylə sözləri bənə deməgigindən məqsudun nə olduğunu anlayamadığımdır. Yaxşı olardı, bəni bivəfamı hesab edirsən? Bən səmdən uzaq olurdummu? Onu bil ki əvvəl gündən sən bənə uzaq idin. Atam-anam öldü. Necəki. Sən bəni sevirdin bən də səni sevurdim. Ata-anam bənim sənə danışmağıma razı olmayordular... imdi şükürlər olsun ki, biribirimizi görməgə nail olduq.

Rəhman yuxuda əlin uzadıb, yerindən durmaq istədi. Yuxudan oyandı, hövlək diz üstə qalxıb Nədiməni axtarmağa başladı. Bir az keçdi, özünə gəlib gördüğü yuxunu təbir etməgə başladı. Fikirləşib-fikirləşib axırda peşmançılıq və məyusluq bir ürəklə özü-özünə deməgə başladı. “Yəqin Nədiməni ata-anası qeyri bir adama veriblər, bu gecə Nədiməni köçürüblər. Nədimənin ürəgi bənim ilə olduğundan bənim yuxuma gəlib!.. Eyvah, Ölürəm! „Ölürəm“-deyə bihələt oldu.

Fialhəqiqət Nədimədən böylə bir xəbər vermək çox çətin idi. Ondən ötrü ki, Rəhman cəmi mülk-malını satıb böylə əzab və əziyyətləri qəbul səbəb Nədiməyə sahib olmaq fikri idi.

İmdi böylə xəyal. Nədimənin özgənin olduğu xəyalı Rəhmanın xəyalında cilvələndikcə dəli-divanə olurdu, halından çıxırdı. Hala gəldikdə iki əlli ürəgindən dutaraq öz bir haldan çıxarırdı... Əlin dərgahatına uzadaraq ciddi və təbii olaraq “Allah!” “Allah” deyərək Xudavəndən dilədiği arzuların ürək parçalayıcı sədalarından dağ-daşları lərzəyə gətirirdi. Öylə darıxmışdı ki, bilməyordu nə etsin də Nədiməni görmək arzusuna nail olsun. Hərdən bir Nədiməni arzuladıqda yanında olduğunu görməgə səbəb olacaq dörd qızılı da yoxlayırdı. Qızillar yanında səlamət durur...

Rəhman böylə iztirab ilə vəqt keçirib sübhün açılmağını gözləyirdi. Rəhmanın gözünə yüz gecələrcə tul görünən gecə qurtaracaqmı?

Səda, 1911, №38.

QEYD: *Təəssüf ki, “Mənəbbət uğrunda siyasət” romanının ardını həmin illərin heç bir mətbuat səhifələrində tapa bilmədik. (Rauf Sadıxov).*